

3 Від ліцеїста до слухача Національного університету оборони ім. І. Черняхівського — такий шлях проходить офіцер-десантник Артур Дяченко

4 «Урядовий кур'єр» аналізує, завдяки чому земля сільськогосподарського призначення залишається доволі привабливим активом для інвестицій

5 На Харківщині міста й селища потроху позбуваються російських топонімів імперських та радянських часів

ГАЗЕТА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ЗАСНОВАНА В 1990 РОЦІ

www.ukurier.gov.ua

УРЯДОВИЙ КУР'ЄР

ВІВТОРОК, 3 СІЧНЯ 2023 РОКУ

ЦІНА ДОГОВІРНА

№1 (7399)

ЦИТАТА ДНЯ

ГЕРМАН ГАЛУЩЕНКО:

«Наша енергосистема протягом майже трьох місяців працює під постійними систематичними обстрілами. Тому вже є набір технічних рішень, щоб забезпечити стабільність її роботи».

Міністр енергетики про те, що система втримається й надалі в разі подальших можливих ударів

«єРобота»: 2022-го виплачено 1,555 мільярда гривень

ПІДТРИМКА. За рішеннями Мінекономіки, 2022 року переможці грантової програми підтримки бізнесу «єРобота» отримали 1,555 мільярда гривень, зокрема за останній тиждень — 717,59 мільйона. Це повідомила перший віцепрем'єр-міністр — міністр економіки Юлія Свириденко.

«Фінансування грантових програм «єРобота» залишається пріоритетом і в новому 2023 році. Адже завдання уряду — підтримувати економіку та створювати робочі місця для малого і середнього бізнесу. Упевнена, що всі витрачені на це кошти повернуться до державного та місцевих бюджетів у вигляді податків», — заявила вона. За останній тиждень минулого року грантові кошти було виплачено 1411 отримувачам. Загалом же за 2022 рік за рішеннями уряду фактично виплачено гранти 2530 отримувачам: мікрогранти — 2319 на суму 542,72 мільйона гривень; переробним підприємствам — 178 на суму 958,61 мільйона; на садівництво — 30 на суму 39,74 мільйона; на тепличні господарства — трьом на суму 14,02 мільйона гривень.

ЦИФРА ДНЯ

85% українців

переконані, що жодні територіальні поступки для досягнення миру і збереження незалежності неприпустимі. Опитування проводив КМІС 4-27 грудня 2022 року

2022 рік: Україна за час війни

ІНФОГРАФІКА. Кабінет Міністрів показав основні досягнення нашої держави у протидії російському агресорові та соціальній підтримці людей

Реабілітація і протезування допоможе повернутися до активного життя

РІШЕННЯ УРЯДУ. Ухвалена наприкінці минулого року постанова КМУ «Деякі питання організації реабілітації у сфері охорони здоров'я» покликана спростити та поліпшити забезпечення медичними виробами, зокрема допоміжними засобами реабілітації на всіх етапах відновлення осіб з обмеженнями повсякденного функціонування.

«Завдяки рішення уряду зроблено ще один крок у напрямі впро-

вадження безперервного переходу від лікування до реабілітації, яка супроводжуватиметься своєчасним наданням послуг із протезування. Для цього передбачено обов'язкове залучення закладами охорони здоров'я протезистів до роботи у мультидисциплінарних реабілітаційних командах за договорами про співпрацю. Пацієнти зберігають право на вільний вибір протезиста, який виготовлятиме протез за ра-

хунок коштів держбюджету», — підкреслила міністр соціальної політики Оксана Жолнович.

«Через війну в Україні зростає кількість поранених захисників і цивільних, які потребують подальшої реабілітації в медичних закладах. Маємо зробити все, щоб максимально спростити процес їхньої реабілітації та допомогти їм повернутися до звичайного активного життя. Зробили важливий крок

— ухвалили постанову, мета якої — регулювання надання реабілітаційної допомоги, зокрема забезпечення постраждалих внаслідок збройної агресії росії медичними виробами, допоміжними засобами реабілітації на всіх етапах відновлення, — зазначив міністр охорони здоров'я Віктор Ляшко. — Постанова забезпечить участь мультидисциплінарної команди та створення індивідуального реабі-

літаційного плану. На практиці це означає, що непотрібно буде звертатися до різних лікарів, а процес протезування та подальшої реабілітації буде значно спрощений для пацієнта».

Реалізація постанови позитивно вплине на досягнення та підтримку осіб, які потребують реабілітації, збільшить кількість тих, хто повернеться до праці та повноцінного соціального життя.

КУРСИ ВАЛЮТ/БАНКІВСЬКІ МЕТАЛИ

встановлені Національним банком України на 3 січня 2023 року

USD 36.5686

EUR 39.0041

PLN 8.3469

AU 66326.3

AG 875.64

PT 37702.23

PD 64909.27

4 820103 080015

за 1 долар США

за 1 євро

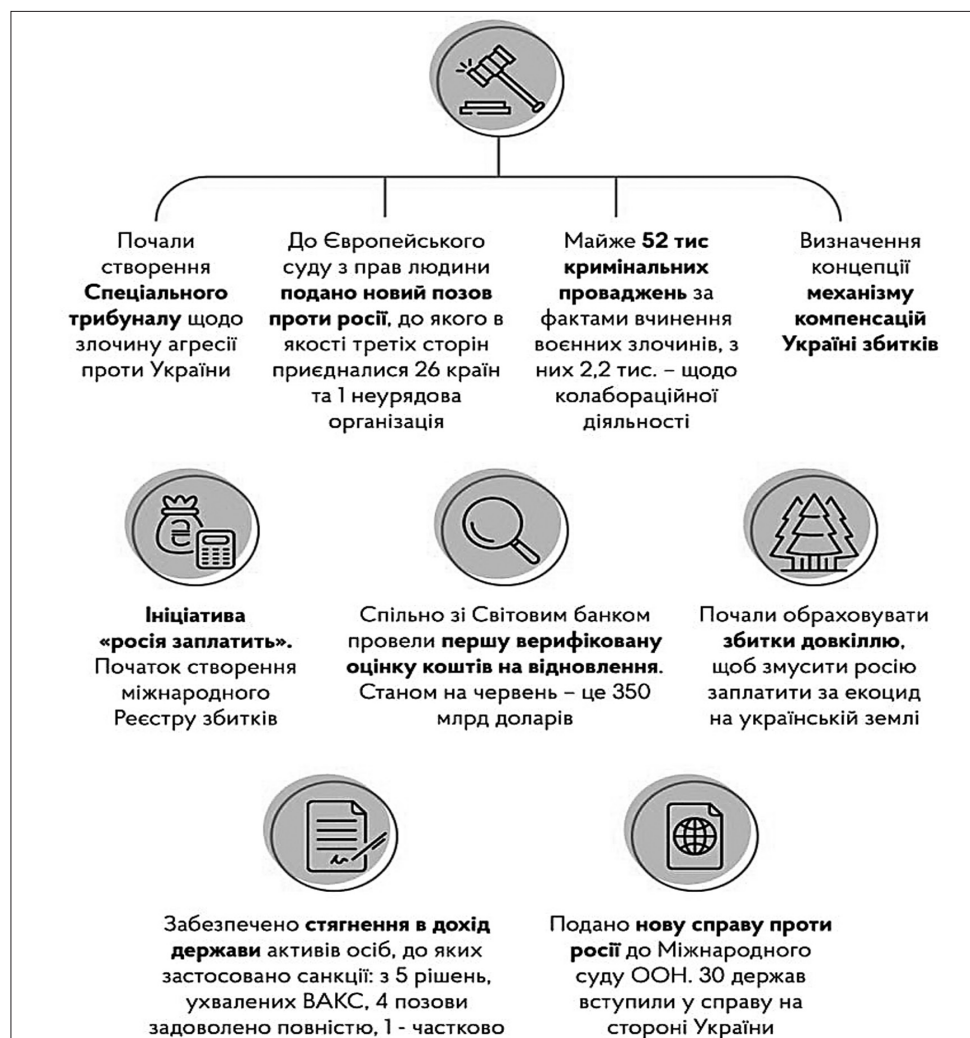
за 1 злотий

за 1 трійську унцію

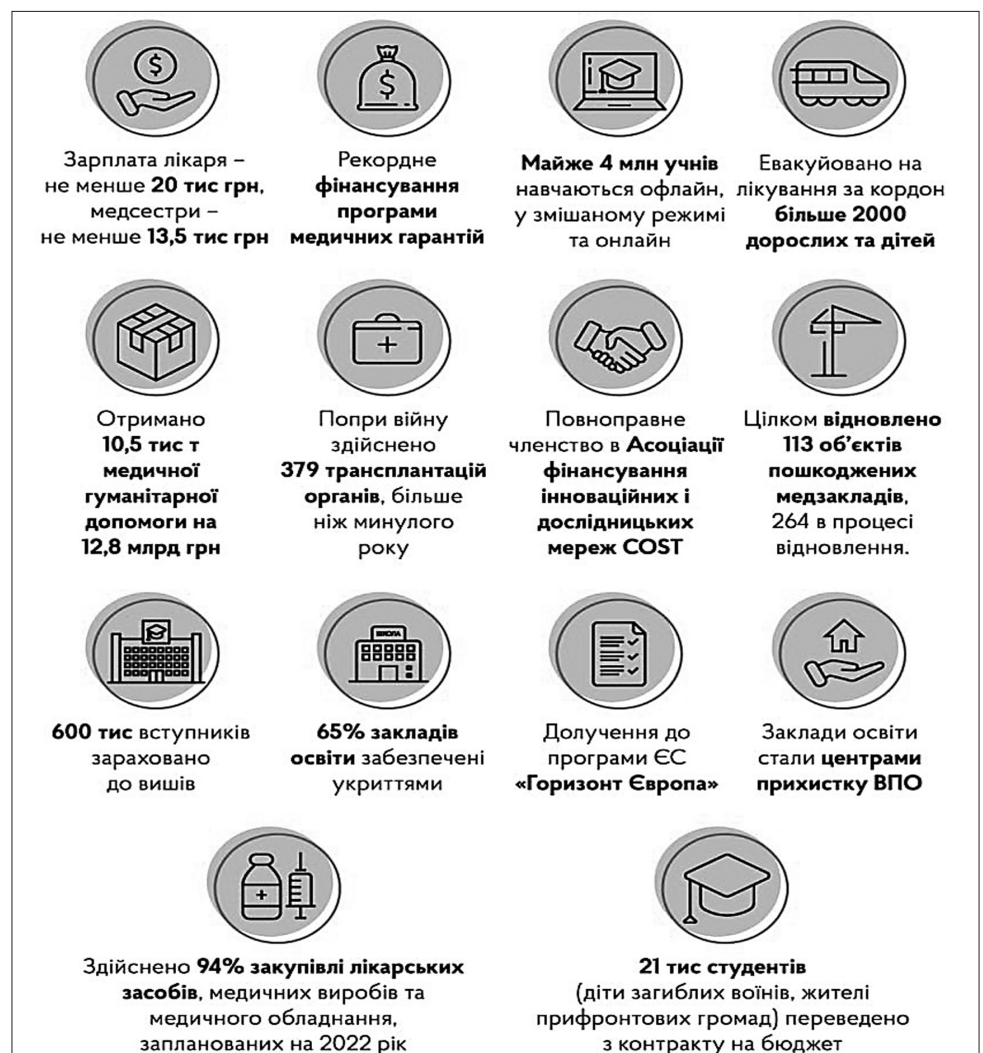
НОВИНИ ТА КОМЕНТАРІ

2022 рік: Україна за час війни

ПОКАРАННЯ АГРЕСОРА

МЕДИЦИНА ТА ОСВІТА ВОЄННОГО ЧАСУ

НОВА ВЕТЕРАНСЬКА ПОЛІТИКА

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

ЕВАКУАЦІЯ, ВИЗВОЛЕННЯ ПОЛОНЕНИХ І ДЕПОРТОВАНИХ

НА ЛІНІЇ ВОГНЮ

Позивний «Орел» слід було заслужити

НА ЗАХИСТІ КРАЇНИ. Від ліцеїста до слухача Національного університету оборони ім. І. Черняхівського — такий шлях проходить офіцер-десантник Артур Дяченко

Юрій МЕДУНИЦЯ,
офіцер служби зв'язків з
громадськістю 46 оаебр,
для «Урядового кур'єра»

Підтягнутим, ставним, з чіпким поглядом, лаконічним у висловах і чітким у діях — саме таким і має бути справжній військовий сучасної формації. Його накази й розпорядження підлеглим завжди стримані й позбавлені грубощів. Тож перше враження від знайомства з Артуром Дяченком було надзвичайно позитивним. Не змінилося воно й пізніше. Лише зміцнювалося переконання в тому, що за такими людьми — міцними тілом і духом, грамотними й вмотивованими — майбутнє нашої армії.

Ще на полігоні в період підготовки 46 оаебр до бойових дій молодий офіцер на кожному занятті з вогневої зі знанням справи керував діями роти, практично допомагав бійцям опановувати іноземну стрілецьку зброю, на пальцях розповідав і кожному показував, як заправляти стрічку з набоями у великокаліберний американський кулемет «Браунінг», як працює затвор і як уникати затримок у стрільбі. Так само докладно, терпляче по кілька разів пояснював нюанси обслуговування й роботи вітчизняних автоматичних гранатометів УАГ-40. Та й хіба лише це...

Техніка на той час була новою для мобілізованих, ні з чим подібним ще кілька років тому наші

Випуск 2014. Попереду у родини чимало випробувань

ступником командира роти з повітряно-десантної підготовки, командував ротою охорони, оперативним черговим бригади, старшим помічником начальника оперативного відділу бригади.

Із першого дня війни в ДШВ створювали формування для за-

Херсонщині його штурмова група у складі розвідзв'язу й знайомі по службі там 9 роти вирушила чи не першою у бригаді. Однієї миті пара ворожих танків вивалилася буквально нізвідки й відпрацювали по КСП батальйону. За якихось кілька секунд до того комбат ніби відволікся й втомлено перевів подих. Цієї миті Артур завдяки досі не зрозумілому відчуттю встиг вигукнути, мало не штовхаючи командира у спину: «Стрибай в окоп!» Спитай зараз, мовляв, що то було, — не зможе відповісти. І сам без роздумів стрибнув, прикриваючи собою «Купола». Частка секунди — і вибух снаряда майже над головою.

Нині згадує про той випадок, ніяковіючи й прокручуючи його, ніби кіноплівку у зворотному напрямку. Чи вчинив би так само, закривши комбата й так віддячивши йому за неодноразову довіру? Швидкий пронизливий погляд Артура наче дорікає за недоречність. І за такий сумнів ніяково стає вже самому.

Під час евакуації, як йому казали пізніше, втратив півтора лі-

тра крові. З автоевакуатора його на руках діставав... батько. Олег Валентинович допомагав вивозити поранених і вже знав, що «Орел» — дуже важкий «300». Момент, коли розрізали одяг, а там криваве решето, і батькові очі син не забуде ніколи.

«Тату, Олена вагітна», — встиг прошепотіти Артур, відчувачи запаморочення й помутніння погляду і що чорна пелена ось-ось застелить очі. І добре, що за мить він уже не бачив розчулених батькових сліз. Олег Валентинович за

між іншого натякнула: мовляв, скоро станеш батьком. І тут йому вперше від початку війни стало по-справжньому страшно. Будь-якого іншого разу він би спершу зрадів А тут... Страх був уже не за себе. Та коловорот війни і шок від новини не вибили офіцера з колії. Тож і в секунди бою, коли слід було блискавично приймати вольове рішення, рефлекс військового спрацював першим.

До медичного закладу він із родини потрапив не один. За кілька днів було шпиталізовано й Олену. І лише після того як Артур оклигав і став на ноги, дізнався ще одну новину, цього разу сумну. Постійний стрес із першого дня війни, помножений на переживання за чоловіка після його важкого поранення позбавили Артура надії на перше батьківство.

Артур довго вагався, чи варто виносити цю сумну історію на загаль. Та вкотре його рішення було вольовим, як кажуть, офіцерським. Адже люди в усіх куточках країни мають чітко усвідомлювати, що війна — це не лише тут і зараз. Навіть після Перемоги вона даватиметься взнаки фізичними й душевними ранами, болочими нагадуваннями про смерті близьких, сирітством, а найголовніше — ненародженими дітьми. Одвічний ворог намагається позбавити нас найголовнішого — права на життя в майбутньому.

Хто візьметься сказати, скільки диточок могло народитися, але не народилося тому, що молоді сильні чоловіки загинули на фронті, не залишивши продовження свого роду? А скільки жінок були при надії, та її зруйнували бомбардування, страх, невимовний жах? Ці втрати не піддаються жодно-

Слід чітко усвідомлювати, що війна — це не лише тут і зараз. Адже ворог намагається позбавити нас найголовнішого — права на життя в майбутньому.

чоловіки не стикалися. І від умінь командира донести бажане до підлеглих залежали швидкість і якість опанування нею. А в подальшому — й результат її бойового застосування та життя наших бійців.

«Ти маєш бути відданим своїй справі, любити цю роботу, вкладати серце, душу, тіло в підготовку військовослужбовців, — так відверто й просто Артур Дяченко розкрив свою філософію спілкування з людьми. — Бути для них наставником і таким командиром, щоб тебе не боялися, а поважали, йшли за тобою, виконували твої накази».

«Купол» уміє добирати кадри

Своє перше військове звання Артур Дяченко отримав ще в підлітковому віці. Сержантом і заступником командира взводу став під час навчання в Криворізькому військовому ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою. Далі все було за планом, визначеним ще у п'ятнадцять років. На нього чекала Львівська академія сухопутних військ і омріяний факультет Високомобільних десантних військ. Закінчував, щоправда, вже Одеську академію, але то нюанси непередбачуваної військової долі.

А був це 2014 рік, початок відліку нової війни із сусідньою імперією зла. Вітаючи тоді Артура з отриманням лейтенантських погонів, усміхнені й задоволені батьки і гадки не мали, які випробування доведеться пройти синові вже найближчим часом. Та й не лише йому...

Після закінчення академії служив на різних посадах у 80 і 95 десантно-штурмових бригадах. Був командиром взводу снайперів, за-

хисту столиці. Легендарний ще за часів АТО/ООС «Купол», до слова, Народний Герой України, запропонував бути в себе в батальйоні командиром роти. Чудово розуміючи, що від пропозицій таких людей не відмовляються, Артур узявся до справи. За три дні зібрали роту! Траплялося, що 60 зі 110 бійців були без шоломів і бронежилетів, згадує Артур. Але були готові виконувати бойові завдання. І вони їх із честю виконали, адже ворога було відкинуто від Києва аж за межі України. Зокрема, на 51 кілометрі Житомирської траси, де за особистої участі Артура було знищено ворожий танк, БМП і понад три десятки окупантів.

За участь у тій далекій уже київській операції офіцера нагороджено орденом Богдана Хмельницького III ступеня. Хоч хто тоді думав про ордени? Головне було врятувати країну від російсько-фашистського бліцкригу.

Після повернення «Купол» знову зробив цікаву пропозицію: стати його заступником у батальйоні. Тоді формувалися нові підрозділи 46 окремої аеромобільної бригади. І знову доля вела Артура разом із чудовими людьми, в яких він набував життєвого й військового досвіду.

«Армія — це порядок, повага, сила, дружба, десантне братерство. Останнє найсильніше. Воно стимулює до розвитку, змушує самовдосконалюватися, ставати кращим насамперед в очах підлеглих», — каже Артур.

Віддячив комбату за довіру 6 серпня 2022 року можна вважати другим днем народження Артура Дяченка. На підготовку плацдарму поблизу Білогірки на

Олег і Артур схожі зовні, характерами, вчинками

Десантне братерство найсильніше. Воно стимулює до розвитку, змушує самовдосконалюватися, ставати кращим насамперед в очах підлеглих.

одну мить уявив себе й дружину в ролі дбайливих дідуся й бабусі. Але на той момент завданням номер один для нього було врятувати сина, якомога швидше доправивши його до шпиталю.

...Напередодні Артурові зателефонувала дружина Олена й по-

му обрахуванню. Вони на десятиліття.

Такі люди скрізь на вагу золота. Старший Дяченко з перших днів рвався на війну, а менший відмовляв: «Ми тут самі розберемося». Та одного разу не втримав. Комбат погодився взяти професійного воїна з усіма категоріями — такі люди тут на вагу золота. Певний час батько був водієм заступника комбата, тобто свого сина.

Олег Валентинович і нині у строю. Артур після виснажливого кількомісячного лікування здобуває знання в Командно-штабному інституті застосування військ (сил) Національного університету оборони України ім. І. Черняхівського. Виходить так, що старший прикриває молодшого.

Він небагатослівний, лаконічний у висловах, та за цим жорстким фасадом приховано щохвилину тривогу за сина й бойових побратимів. Предки мали рацію, визнає він: на війні, як на війні. Тут є все, насамперед братерство згуртованих людей, які почуваються рідними. А про загиблих хлопців розповідає тремтливим голосом мало не зі сльозами на очах.

За період служби зрозумів, що армії бракує грамотних підготовлених командирів, таких, як його син. І дуже пишається ним. Доля розводила і зводила їх неодноразово. Тепер надійшла черга зустрічі. У новому статусі і в нову епоху — нашої спільної Перемоги.

СУСПІЛЬСТВО

Прощайте назавжди!

ДЕРУСИФІКАЦІЯ. На Харківщині міста й селища потроху позбуваються російських топонімів імперських та радянських часів

Борис БРЕСЛАВЕЦЬ
для «Урядового кур'єра»

Повномасштабне вторгнення російських загарбників, їхні спроби знищити українську ідентичність лише прискорили темпи декомунізації та дерусифікації в Україні. Багато громад і населених пунктів вже позбулися назв вулиць, пов'язаних з росією. Харків, який потерпає від ракетних ударів країни-агресора, поки що в аутсайдері, бо позбувся лише чотирьох таких топонімів. Проспект московський перейменували в Героїв Харкова, білгородське шосе — у Харківське, узвіз білгородський став вулицею Героїв-рятувальників, а московський район — Салтівським.

Нині в місті майже 400 вулиць потребують перейменування. Як зазначив Харківський міський голова, цей процес іде, але дуже виважено. Міська влада дослухається до думки містян і на найближчій сесії міської ради буде винесено перейменування 15—20 вулиць.

Театр без пушкіна

Харківський академічний російський драматичний театр імені пушкіна внаслідок обстрілів постраждав тричі. Вибуховими хвилями й уламками пошкоджено фасад і вікна. Колектив, який ще до повномасштабного вторгнення перейшов на українськомовний репертуар, вимагав позбутися в назві

імені кацапського поета. Це рішення в березні підтримала Харківська обласна військова адміністрація, але обласна рада, комунальним закладом якої є театр, блокувала це рішення.

Питання вилучення з назви слів «російський» та «пушкіна» неодноразово виносили на сесію облради. Ім'я поета викликало суперечки в депутатів. Проте 24 грудня на останній цього року сесії облради 89 депутатів підтримали рішення про перейменування. Відтепер заклад матиме назву «Харківський академічний драматичний театр».

Однак вилучення імені пушкіна з назви театру — лише перший крок у позбавленні українського Харкова культурної спадщини російської імперії та радянського союзу. У місті залишається багато вулиць на честь класиків російської літератури, музики й науки. Їх перейменування викликає суперечки.

Люди середнього та похилого віку не розуміють, який стосунок поезії й письменники, які жили кілька століть тому, мають до подій, що відбуваються. Однак саме на це підступний ворог робить ставку, на цьому ґрунтується пропаганда «рускава міра». Та побачивши його істинну сутність, лояльні харків'яни почали активно підтримувати необхідність перейменування, щоб раз і назавжди позбутися всього російського, спогадів про те лихо, яке ворог коїть на українській землі. Але рішення, коли і що

Фото з сайту objectiv.tv

саме перейменувати, залишається за міською владою.

«Маємо керуватися національними інтересами, чіткою проукраїнською позицією та культурною спадщиною. Слід провести роз'яснювальну роботу, а потім діяти», — зазначив Ігор Терехов.

Вулиці Скрибіна та Стіва Джобса

На відміну від Харкова, в районах області дерусифікація та декомунізація відбувається жвавіше. У кількох громадах повністю позбулися російських прізвищ у назвах. Першою такою стала Мереф'янська

громада, в яку входить місто Мерефа та кілька селищ. Ще 30 серпня на сесії міської ради вирішили повністю дерусифікувати громаду, тож було перейменовано 62 вулиці.

«Дерусифікація має відбуватися у правовому полі. У Харкові це відповідалість міської ради», — зазначив голова Харківської обласної військової адміністрації Олег Синегубов.

Відбувається перейменування і на деокупованих територіях. У місті Ізюм, який найбільше постраждав, — вже третій етап дерусифікації топонімів.

«Ухвалили третє розпорядження про перейменуван-

ня. Увічнюємо й закарбовуємо в пам'яті імена ізюмців, загиблих на цій війні. Свої достойні місця в топонімії отримують видатні українці В'ячеслав Чорновол, Діана Петриненко, Валерій Лобановський, Роман Шухевич, Левко Лук'яненко. Віддаємо данину новітнім містам-героям України», — зазначив на своїй сторінці у фейсбуці заступник Ізюмського міського голови Володимир Мацюкін. В Ізюмі з'явилися вулиці Стіва Джобса та Голди Меїр, Кузьми Скрибіна та Ірпінська.

Як зазначають у Міністерстві культури та інформаційної політики України, більшість українців схвально ставляться до декомунізації та дерусифікації. Про це свідчать недавні опитування, за якими кількість громадян, котрі підтримують перейменування вулиць та інших об'єктів, назви яких асоціюються з державою-агресором, а також демонтаж певних пам'ятників, становить 56—76%.

«У процесі очищення простору важливо не знищити пам'яті про значущі для України загалом чи конкретного міста або села історичні постаті й події. Дуже важливо зберігати пам'ять про героїв та героїнь, захисників і захисниць України. Подолання наслідків русифікації не призведе до звуження культурного простору в Україні», — зазначив у блозі міністр культури Олександр Ткаченко.

2023 рік: скоро будуть новосілля!

ЖИТЛО. У Полтаві встановлюють перше модульне містечко, в області створюють квартирний фонд для переселенців

Олександр ДАНИЛЕЦЬ,
«Урядовий кур'єр»

Востанні дні року, що ми нає, в Полтаві на території закладу з надання психіатричної допомоги обласної ради триває будівництво першого в місті модульного житлового комплексу для внутрішніх переселенців. Тут демонтують двоетровий цегляний паркан, пиляють старі дерева, корчують пні. До нового року підрядник полтавське приватне підприємство «Євроінвест плюс» має завезти на місце будівництва залізобетонні плити, підготувати траншеї для закладання фундаменту, водопровідних мереж і колодязів, змонтувати систему водовідведення тощо. На виконанні будівельних робіт на цьому об'єкті до кінця року запланували освоїти 17 мільйонів гривень.

Начальник Полтавської обласної військової адміністрації Дмитро Лунін пояснив, чому під модульне містечко обрали територію обласного закладу з надання психіатричної допомоги.

«Ми розглядали інші варіанти, але зупинилися на цьому. Тут велика вільна територія, куди ми зробили окреміший в'їзд, щоб люди не відчували, що вони в лікарні. Є змога для енергозабезпечення опалення та потужності для водовідведення і водопостачання.

За перші два квартали 2023 року виконавець робіт має облаштувати вуличне освітлення й тротуари, зробити ремонт доріг та бетонні фундаменти, придбати альтанки для відпочинку, дитячу гірку, каруселі, гойдалки, пісочницю, лавки, стіл, контейнер для побутових відходів. Ще планують облаштувати велостоянку, зробити газон, встановити новий паркан, ворота, хвіртки.

У грудні психіатрична лікарня та департамент будівництва Полтавської ОВА уклали договір про технічний нагляд за ремонтом території медичного закладу для встановлення житло-

вих корпусів. Майбутнє модульне містечко складатиметься з будинків виробництва Польщі та Великої Британії й матиме площу 6500 квадратних метрів. А житимуть у ньому понад 500 осіб. У містечку облаштують стоянку на майже 80 автомобілів, дитячий майданчик, місце для відпочинку й вуличне освітлення.

Згідно з проєктними документами, планують встановити шість модульних одноповерхових корпусів, які укомплектують меблями та побутовою технікою. У корпуси можуть заселити переселенців, які нині мешкають у дитячих садочках та школах Полтави.

«Разом з органами місцевого самоврядування буде створено комісію, яка визначить категорії переселенців, яких заселять у модульне містечко», — розповів Дмитро Лунін.

Щоб встановити модульні будинки, на території закладу демонтують недобудований спортивний майданчик, за спорудження якого з обласного бюджету заплатили понад мільйон гривень. Монтаж модульного містечка мають розпочати у січні. За документами тендера у Prozorro, загальна вартість будівельних та монтажних робіт становитиме понад 34 мільйони гривень. Із них майже 32,5 мільйона

витратять на підготовчі роботи. Благоустрій обійдеться області приблизно в 1,7 мільйона гривень. Фінансуватимуть з обласного бюджету, термін виконання робіт — до 30 червня 2023 року.

У матеріалі «Подайте руку допомоги цим людям!» («УК» №219 за 12 жовтня) ми вже повідомляли, що Білицька територіальна громада Полтавського району уклала договір з харківськими підприємцями та громадською волонтерською організацією на зведення в селищі міського типу Білики десяти модульних будиночків для переселенців. Це повідомив голова громади Микола Скрильник.

За його словами, партнери зобов'язалися встановити ці будиночки та фінансувати проєкт, а громада — надати земельний ділянку і доступ до комунікацій. Під житловий комплекс відвели 0,5 гектара землі в центрі селища. Підвели воду, газ, каналізацію. Місце дуже зручне для проживання. Поряд лікарня, школа, дитячі садочки.

Поки що харків'яни виготовили один будиночок площею 14,5 квадратного метра. Його повністю укомплектовано, є обігрів, санвузол, кухня, електрика. Таке житло розраховане на сім'ю із чотирьох осіб: двох дорослих і двох дітей. Ціна будиночка — до 500 тисяч гривень з урахуванням логістики і можливостей громади.

Харківські підприємці, які піклуються про комфортне проживання переселенців у Біликах, цим селищем не обмежуються. Планують зводити модульні будиночки й для інших громад. Тепер у них є змога будувати три модульні будинки на місяць, а в майбутньому — до десяти.

На Полтавщині не планували споруджувати модульні будинки для переселенців. На брифінгу Дмитро Лунін зазначав: «Не плануємо будувати модульні містечка в області. Якщо держава забезпечить нас модульними блоками, зможемо організувати їх встановлення».

Тут перевагу надають капітальному будівництву. У Полтаві, можливо, наступного року збудують багатоквартирні житлові будинки на вулицях Лазурній, Остапа Вишні та Олеса Гончара. Там переселенцям буде надано 2000 квартир загальною площею 100 тисяч квадратних метрів.

Крім Полтави, житло для внутрішніх переселенців планують звести у Кременчуці, Лубнах, Миргороді та Горішніх Плавнях. Це будуть будинки заввишки не більш як чотири поверхи. Коштів з місцевих бюджетів та від приватних організацій не залучатимуть. Обласна військова адміністрація планує закупити для переселенців 500 квартир у вже споруджених будинках.

Фото з сайту poltava.to

ТОЧКА ЗОРУ

«Вкраїнцю мій, чи древо роду знаєш?»

ПРОБЛЕМА. Виполуючи мовний бур'ян, обстоюємо нашу незалежність та самоідентичність

Фото надав автор

Іван ХОМ'ЯК,
доктор
педагогічних наук,
професор Національного
університету
«Острозька академія»,
для «Урядового кур'єра»

Широкого розмаху набули деросіянізація міст, селищ, вулиць, станцій метро, демонтаж пам'ятників, меморіальних дощок російським діячам. На перейменування чекають Ватутине, Северодонецьк, Красноград, Хрустальне, Новомосковськ, Метолькіне, Первомайськ. Цілком логічно постає питання і про деросіянізацію українських антропонімів.

Наука про імена антропоніміка (від гр. — людина, ім'я) — галузь ономастики, яка вивчає власні назви людей, прізвища, прізвиська, псевдоніми, криптоніми. Зосередимо увагу на українських іменах та прізвищах, що становлять генокод і духовний скарб нашого народу.

Таємниця імені

За ними нескладно визначити національність людини. Наприклад, Жоржетта, Амур, Анжеліка, Бенджаміна, Даніель, Ельза, Еммануель, Ізабелла; Дюжарден, Анрі, Дюпре, Бенуар, Леран, Бержерон, Фермен, Делон притаманні французам; Аделаїда, Адольфо, Альбано, Бальдуччо, Беняміно, Фернандо; Антонеллі, Армані, Бельмондо, Джуліані, Кардуччі, Лоренцетті, Марконі властиві італійцям; Ніно, Зураб, Маріам, Іраклі, Абашидзе, Буричладзе, Гамсахурдіа, Чавчавадзе — грузинам.

А чи завжди впізнавані за антропонімами ми, українці? Проілюструємо наявний калейдоскоп імен і прізвищ сумнівного лексично-правовисного забарвлення із сучасного інформаційного простору: Альона, Крістіна, Єлізавета, Даніїл, Іріша, Ерік, Маргаріта, Петя, Аріна, Паша, Маша, Катюша, Нікіта, Даша, Діма, Денісюк, Люліч, Сініцін, Філіпченко, Анопоченко, Атаманенко, Смірнов, Сенічкін, Беседіна, Кравчук, Гринишина, Чумакова, Аліксійчук, Михайлова, Кісіль, Маліновський, Принц, Вологжанінов, Літвінчук, Клімов, Новікова, Васильєв, Бенедіктова, Савюк, Мяслюк, Кусік, Ковальов, Пірог, Оніщук, Сінельникова, Гром, Боль, Портніков, Столярва, Міхальов, Міхалюк, Семікін, Клімов, Антіпов, Карпюк, Скібицький, Тітаренко, Апанасенко, Дрісова, Колесніков, Гліський, Слівинська, Мініч, Кузьміч, Галіч, Калиніченко і т. ін.

Викладачі та студенти Острозької академії вивчають та удосконалюють рідну мову, а значить обстоюють нашу самоідентичність

Складається враження, що ці власні назви дібрано із засобів масової інформації сусідньої росії. Підігнані під російські моделі імена й прізвища символізують чужоземний маркер ідентичності. Враження про їх деформацію з відчуттям болю передає знайомий в Україні професор-мовознавець А. Поповський:

Що в імені і прізвищі твоїм,
Вкраїнцю мій,
чи древо роду знаєш?
Ким предок був
в стражденнім світі цім:
Звитязцем вольниць
козацької святої,
А чи холуй, запроданець,
стукач, злодюга,
Кат рідного народу,
кар'єрист, бандюга,
Чи суверенної України
мужний воїн?!

Генетичний код українця

Наші предки вважали, що ім'я визначає долю людини, її призначення в житті. Автори книжки «Іменослов» зібрали понад 4200 власних імен і доводять, що ім'я — не порожній звук, у ньому брижить голос твоєї землі, звиचाє. Один з них — ім'я наречення рідною мовою, як-от: Ідимир — той, хто прямує до миру; Сонцеслав — той, хто славить сонце; Станіслав — той, хто стоїть зі славою; Цвітан — народжений у цвіту, в радості; Шумислав — той, по кому шумить (гримить) слава; Добрена — добра; Купава — так називали дівчаток, народжених на свято Івана Купала, вродлива, гарна; Любава — пестливий різновид імені Любов, Люба; Чаруня — зменшено-пестливе від імені Чарівниця.

Частина давніх імен, які з часом трансформувалися у прізвища, становлять наймення, в основі яких певна прикмета або риса людської вдачі. Із нетерпінням очікуваного сина називали Жданом, малюків із лагідного вдачею

— Добринями, Веселиками, неслухняних — Брикунами, Шумилами. Якщо дитина народилася, скажімо, 24 липня, то дівчинці давали ім'я Ольги, а хлопчиків — Любомира, бо саме на цей день припадали іменини святих із такими найменнями.

Характерні для українців імена Марія, Ольга, Людмила, Дарина, Олена, Зоряна, Наталія, Оксана, Тетяна, Світлана, Юлія, Катерина, Іванна, Надія, Софія, Мар'яна, Вікторія, Соломія, Валентина, Галина, Анастасія; для українців — Андрій, Віталій, Віктор, Володимир, Богдан, Євген, Олександр, Сергій, Юрій, Ігор, Олег, Дмитро, Роман, Іван, Данило, Арсен, Вадим, Ярослав, В'ячеслав, Владислав, Максим, Анатолій.

Упорядкування власних імен та прізвищ має стати громадянським внеском у національну самосвідомість, своєрідним випробуванням на самоідентичність.

Українські словники фіксують поширені нині форми таких імен, як Маша (Машенька), Даша (Дашенька), Катюша, але — зауважте! — вони є прикінцевими в іменослівних переліках як рідко вживані на відміну від традиційно характерних для нашої мови Марія, Марійка, Марієнька, Марієчка, Марічка, Маруся, Марусина, Марусинка, Марусенька, Марусечка, Марусейка; Дарина, Даринка, Дарійка, Даронька, Дарочка, Дарка, Дарця, Даруся, Дарусенька, Даруня, Даруненька, Дарунечка; Катеринка, Катеринька, Катериночка, Катруня, Катрунька, Катруся, Катрусьенька, Катечка, які поступово, на жаль, втрачаються в нашому спілкуванні.

Коли з'явилося прізвище?

У XVII сторіччі майже всі українці мали прізвища, які часто трансформувалися з

імен, роду діяльності, місця проживання тощо. Наприклад: від імені Микола — Миколаєнко, Миколайчук; за галузю діяльності: син столяра — Столяренко, Столярчук; чоловік, який мешкав за річкою — Зарічнюк, в лісі — Лісовенко і т. ін. Стабільності прізвища набули в XIX сторіччі і зміцнювали відчуття національної причетності наших співвітчизників. Будь-яка видозміна їх порушує основи української ідентичності, сприяє намаганням російської ідеологічної машини реалізувати своє бачення українських імен і прізвищ, зокрема й через графічне спотворення в РАЦСах.

А. Бортняк радить працівникам засобів масової інформації не обстоювати викривлені несприятливими історичними обставинами чи казенними принципами форми прізвищ Подолянин, Кузничук, Нікітчук, Антонович, Огороднік тощо, ілюструє правильні написання цих і подібних прізвищ — Подолянин, Кузничук, Никитчук (радіше Микитчук), Антонович, Огородник, Пилипенко, Калениченко, Кулик, Нижник, незалежно від того, як їх колись записав канцелярський мудрий. Не вкладаються в українські рамки і прізвища Алексєнко, Казак, Тіхонюк, Закусіло, Белік, що походять від лексем Олекс, козак, Тихін, закусити, білий. Кумедно звучать прізвища в такій інтерпретації Крот, Рябоконь, Трегуб, Кот, Поп, Сокол, Куцевол, Кривий замість Кріт, Рябокін, Тригуб, Піп, Кіт, Сокіл, Куцевіл, Кривий. Викликає подив, коли деякі українці намагаються хоч однією літерою підкреслити у своєму імені неможливість походження: Третяк пишуть зі знаком м'якшення перед я, а Кукурудза — без простяцької д. Їм здається, що вони облагородять свої «хвемілі», коли писатимуть Совва, Салло, Варона, Подопрігора, Медведь.

У калейдоскопі штучно зросіянізованих прізвищ-мутантів — Ковальов (від української лексеми коваль, бо російською кузнец), Мірошнікова (від мірошник — російською мельник), Кухаруков (від кухар — російською повар), Ломаков (від ломака — російською дубина, большая палка), Хмарукова (від хмара — російською туча), Кравченков (від кравець — російською портной), а ще Білоусов, Биков, Жуков, Винников, Сомов, Куликов, Морозов, Логвинов, Новиков і їм подібні.

Дослідники стверджують, що у прізвищі людини задовано завдання роду. З огляду на це в умовах незалежної держави маємо змогу відновити правильність або трансформувати їх відповідно до моделей українських прізвищ. Як це зробив О. Біляєв — провідний український лінгводидакт, доктор педагогічних наук, член-кореспондент АПН України родом із Херсонщини. Одряду із проголошенням незалежності України змінив прізвище Біляєв на Біляєв, хотів відновити і суфікс -ів, однак утримався: не всі змогли б асоціювати його з автором численних і вагомих праць із теорії і практики навчання української мови, виданих до 1991 року.

Кожній мові властиві свої дериватологічні засоби творення прізвищ. Наприклад, у німецькій це суфікси -зон, -манн, у румунській -еску, у російській -ов, -єв. Для української також характерний суфіксальний різновид способу творення власних назв: найчастіше вживаний суфікс -енко: Петренко, Гриценко, Вашуленко. Велику групу українських прізвищ становлять нові й давні наймення із суфіксом -ук (-юк): Вересюк, Іванюк, Миронюк. Широко розповсюджений суфікс українських прізвищ, особливо на заході України, -ів: Михасів, Пономарів, Златів. Колоритні українські прізвища зі спонукальним компонентом: Крутивус, Тягнирядно, Недохиличарка, Убийвовк, Палихата, Неїжмак.

Писати правильно

Запис українських прізвищ здійснюють згідно із правилами «Українського правопису», проте в документах нерідко простежуються недогляди. Зокрема, від-

хилення в коренях відіменних прізвищ Михайлюк, Михайлишин (потрібно Михайлюк, Михайлишин, бо походять від імені Михайло), Гринишина (слід Гринишина, бо Григорій, Григір), Васілюк (треба Васілюк, бо Василь), Оніщук (необхідно Оніщук, бо Онисько), Денісюк (треба Денісюк, бо Денис); спотворення суфіксів, що формують ті чи ті моделі відіменних українських прізвищ, — Стефанішина (потрібно Стефанишина, бо Стефаниха), Кузьміч, Галіч, Мініч, Люліч (замість Кузьмич, Галич, Мініч, Люліч), порушення нормативної форми прізвищ на -иченко (Михайличенко, Стариченко, Калиниченко замість Михайличенко, Стариченко, Калиниченко); заміна в коренях і на і (Скібицький, Кісіль, Слівинська замість Скибицький, Кисіль, Сливинська); неправомірна видозміна суфікса -ик (Кусік, Круглік, треба Кусик, Круглик).

Поза увагою лишають вимогу написання літери і у прізвищах, утворених від слів, де і чергується з о або е: Грім (Грома), Кіт (Кота), Ведмідь (Ведмедя), Піріг (Пирого); використання апострофа після літер на позначення губних приголосних перед я, ю, є, і, що означають два звуки, — Сав'юк, М'ялюк, Клім'юк. Апостроф не пишеться, якщо перед літерою на позначення губного приголосного є інша, крім р, що належить до кореня (Морквянко), але Карп'юк, Верб'яний, Черв'яченко.

Національно-патріотичному вихованню сприяють телероліки в інформаційному марфоні «Єдині новини» про історію міст-героїв, зокрема боротьбу за право користуватися рідною мовою. Однак алогічні після цього виступи голів окремих міських, територіальних громад, радників Президента, військових експертів мовою народу-окупанта. На протипагу ім посли інших країн, наприклад Німеччини, президенти держав, зокрема Литви, Польщі, демонструють високий рівень володіння українською мовою.

Доречно тут сказати про українських журналістів: деякі з них в інтерв'ю звертаються до респондентів російською, що добре чути в ефірі, схилиючи або заохочуючи наших співвітчизників відповідати мовою агресора.

Насамкінець. Увесь цивілізований світ сприймає нашу мову як мову сміливої, волеюбною й нескореної нації. З початком повномасштабної війни росії проти України українська стала ідентифікатором «свій — чужий». Утверджуючи й удосконалюючи рідну мову, ми, без перебільшення, обстоюємо нашу самоідентичність та незалежність.

